

Манолатій Д.

бакалавр спеціальності 292 МЕВ
факультету міжнародних відносин,
політології та соціології ОНУ імені І. І.
Мечникова

Науковий керівник:
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології **Коч С.В.**

КОНЦЕПТ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРИ

У ХХІ столітті цифровізація кардинально змінила уявлення про політичний простір. Інформаційно-комунікаційні технології, соціальні мережі, алгоритми та штучний інтелект не тільки створюють нові канали для політичної участі, а й формують нову логіку політичних процесів.

Політичний простір у цифрову епоху перестає бути виключно географічною чи інституційною категорією. Він перетворюється на мережеву, динамічну та багатовимірну конструкцію, де взаємодія громадян і держави здійснюється у віртуальних середовищах.

Мануель Кастельс вказує, що інформаційне суспільство характеризується новим типом політичної влади – мережева влада, яка формується через комунікаційні потоки, що циркулюють у глобальному масштабі. У цій системі онлайн-платформи виконують функції посередників, формуючи доступ до інформації та впливаючи на громадську думку.

Важливим аспектом є концепт «третього простору» Едварда Соджі, який описує цифрову реальність як гібридне середовище, що поєднує фізичне, уявне та соціальне. У цьому просторі політична дія може бути одночасно локальною за походженням і глобальною за впливом.

Штучний інтелект, алгоритми та великі дані трансформують політичну комунікацію. Ці технології дозволяють здійснювати мікротаргетинг виборців, прогнозувати політичну поведінку, але також створюють ризики маніпуляції свідомістю та порушення приватності.

Цифрові платформи – Facebook, Twitter, TikTok – стають не лише інструментами, а й суб'єктами політики. Вони модифікують публічний дискурс, здійснюють цензуру, надають чи обмежують доступ до інформації. Як зазначає Шошана Зубофф, ми входимо в епоху «капіталізму спостереження», де дані стають ключовим ресурсом влади.

Цифрова політична участь включає е-петиції, онлайн-голосування, цифрову мобілізацію, хештег-кампанії. Такі форми участі розширюють можливості громадян, однак не завжди гарантують якість демократичного процесу.

Одним з викликів є подолання "цифрової нерівності", яка обмежує доступ до політичної участі для певних соціальних груп.

Цифрова епоха стимулює появу нових форм політичної суб'єктності: інфлюенсери, лідери думок, децентралізовані спільноти. Вони здатні ініціювати суспільні зміни поза межами традиційних інститутів.

В умовах гібридних війн та інформаційної агресії цифровий простір стає не лише засобом комунікації, а й полем боротьби. Кібербезпека, боротьба з дезінформацією та маніпулятивними технологіями – нові пріоритети державної політики.

У результаті трансформацій змінюється сама природа політичної влади: від вертикальної ієрархії до горизонтальних мереж, від централізованих інституцій до децентралізованих платформ.

У контексті цифрової епохи важливо осмислити зміну ролі традиційних медіа. Вони втрачають монополію на інформаційний простір, поступаючись новим цифровим каналам – блогам, стрімінговим сервісам, незалежним YouTube-каналам. Це створює умови для плюралізму, але й посилює фрагментацію публічного дискурсу.

Дослідження цифрового політичного простору має включати аналіз мемів, візуальної культури та цифрових нарративів як нових форм політичної ідеології. Меми можуть виконувати функцію мобілізації, сатири, пропаганди чи контрнарративу.

Цифрова ера трансформує відносини між владою та громадянином: останній отримує більше можливостей для контролю, проте водночас зростає спостереження за його активністю з боку держави та корпорацій. Цей парадокс вимагає нових форм правового регулювання.

Значну увагу слід приділити феномену цифрової автономії. Це прагнення користувачів створювати альтернативні, децентралізовані платформи, що не залежать від держав або корпорацій. Прикладом є використання блокчейн-технологій у політичному активізмі та електронному голосуванні.

Цифрова доба сприяє глобалізації соціальних рухів. Кампанії на підтримку прав людини, захисту довкілля чи боротьби з авторитаризмом отримують міжнародну підтримку через онлайн-інструменти. Такі рухи виходять за межі національних кордонів, формуючи новий тип глобальної громадянськості.

Водночас цифровий простір часто стає ареною конфліктів між цінностями свободи слова та безпеки. Регулювання hate speech, фейкових новин, втручання у вибори викликає складні етичні та політичні дилеми.

Цифрова культура змінює уявлення про лідерство: політичні лідери змушені бути присутніми в соціальних мережах, вести комунікацію в реальному часі, відповідати на виклики цифрової спільноти. Це сприяє персоніфікації політики та посиленню популістських тенденцій.

Нові покоління громадян – digital natives – формують інший тип політичної соціалізації. Їхній політичний досвід ґрунтується не на традиційних ЗМІ чи освіті, а на цифровому контенті, алгоритмах та гейміфікованих формах участі.

У сфері міжнародної політики цифровізація породжує явище «цифрової дипломатії» (digital diplomacy), коли держави ведуть комунікацію через соціальні платформи, реагують на події в режимі реального часу та використовують інструменти інформаційного впливу.

Не менш важливим є аналіз цифрових утопій та дистопій, що відображають уявлення про майбутнє політичного порядку: від мрій про прямі електронні демократії до побоювань щодо тотального цифрового контролю.

Подальші дослідження мають зосередитися на аналізі конкретних кейсів цифрової трансформації політичних процесів у різних країнах, вивченні впливу цифрових технологій на виборчі кампанії, протестні рухи, міжнародні конфлікти. Також необхідно розробити концептуальні підходи до цифрової етики, цифрових прав і стандартів демократичного цифрового врядування.

Висновки. Концепт цифрової епохи в політичному просторі є багатоплановим і динамічним. Він охоплює як технологічні трансформації, так і зміни у формах політичної участі, легітимації влади та структуруванні громадянського суспільства. Політологічний аналіз цифрової доби вимагає міждисциплінарного підходу та врахування глобальних тенденцій, що формують нову політичну реальність.

Література:

1. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell. 2000. 624 p.
2. Soja E. Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places. Blackwell. 1996. 352 p.
3. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. Public Affairs. 2019. 704 p.